

Формулювання та обґрунтування питань, що ставлять у документі про призначення судово-ветеринарної експертизи живих тварин

Іван Яценко *

* Д-р вет. наук, професор, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>, e-mail: yacenko-1971@ukr.net

DOI: 10.32353/khrife.3.2025.06 УДК 340.69:636.09:343.147

Надійшло 30.05.2025 / Рецензовано 01.06.2025 / Прийнято до друку 24.09.2025 /
Доступно онлайн 30.09.2025

Мета статті — виокремити, систематизувати й обґрунтувати питання, які ставлять у постанові про призначення судово-ветеринарної експертизи живої тварини, і показати їх значення для висновку експерта й суду. Для досягнення мети застосовано загальнонаукові та спеціальні наукові методи, зокрема аналіз, синтез, аналогію, формально-логічний, логіко-граматичний, логіко-юридичний, системно-структурний, абстрагування, моделювання, прогнозування. Окреслено коло питань, які можна поставити на розв'язання судетекспертів під час призначення експертизи за правопорушеннями, скоєними проти здоров'я та життя тварин. Усі питання умовно об'єднано в три групи: 1) виокремлення розпізнавальних ознак і фізіологічних особливостей живої тварини; 2) визначення факту ушкодження (механізму, давності й самостійності (несамостійності) утворення, наслідків для здоров'я тварини, ступеня тяжкості, каліцтва, виду травмувального знаряддя тощо); 3) з'ясування причиново-наслідкового зв'язку між завданими тварині тілесними ушкодженнями й розладом її здоров'я; визначення слідів, які свідчать про її катування, завдання їй фізичного болю і страждань, строку втрати твариною загальногосподарського або спеціального використання чи повноцінного існування в довкіллі дикої або безпритульної тварини, а також впливу на стан її здоров'я і життя дій, пов'язаних із тривалим позбавленням тепла, харчування, пиття і/або утриманням у шкідливих умовах. Праксеологічне значення результатів дослідження полягає в тому, що запропоновано систему науково обґрунтованих і логічно систематизованих

питань, які можна поставити судовому експертові й на які можна отримати найбільш повні й аргументовані відповіді в оптимальний строк.

Ключові слова: судово-ветеринарна експертиза; постанова слідчого; ухвала слідчого судді; ухвала суду; питання; жива тварина; досудове розслідування.

Постановка наукової проблеми

Необхідність установлення фактичних даних, обставин учинення правопорушень проти здоров'я та життя тварин потребує залучення спеціальних знань, процесуальною формою яких є судово-ветеринарна експертиза (далі — СВЕ) ¹, за допомогою якої розв'язують ідентифікаційні, діагностичні, ситуативні завдання, а результати відображають у висновку експерта, що є доказом у суді ². Результати СВЕ можуть сприяти визначенню складу правопорушення, його об'єкта, часу, місця та механізму події, а також знаряддя та особи правопорушника.

Сукупність обставин і фактичних даних кримінального провадження (справи), пов'язаних із завданими тварині тілесними ушкодженнями, є предметом СВЕ ³. Автор цієї статті вже окреслив коло питань, які можна поставити судветекспертові в разі дослідження трупів тварин ⁴ або отруєних тварин ⁵, проте до сьогодні залишаються невпорядкованими й необґрунтованими питання, які можна поставити судветекспертові в разі призначення СВЕ живих тварин. Саме тому розроблення, систематизація й обґрунтування таких питань є актуальним, має як теоретичне, так і практичне значення в правозастосовній діяльності та СВЕ.

- 1 McEwen B. J., Gerdin J. Veterinary Forensic Pathology: Drowning and Bodies Recovered From Water. *Veterinary Pathology*. 2016. Vol. 53 (5). Pp. 1049—1056. DOI: [10.1177/0300985815625757](https://doi.org/10.1177/0300985815625757) (дата звернення: 20.05.2025).
- 2 Яценко І. В. Завдання судово-ветеринарної експертизи: теоретичні й праксеологічні проблеми та шляхи їх вирішення. *Форум права*. 2023. Вип. 74 (1). С. 68—89. DOI: [10.5281/zenodo.7319900](https://doi.org/10.5281/zenodo.7319900) (дата звернення: 20.05.2025) ; Yatsenko I. Problems of concluding an expert opinion based on the results of a forensic veterinary examination of a live animal and ways to solve them. *Law. Human. Environment*. 2022. Vol. 13. No. 4. Pp. 71—88. DOI: [10.31548/law2022.04.008](https://doi.org/10.31548/law2022.04.008) (дата звернення: 20.05.2025).
- 3 Яценко І. В. Предмет судово-ветеринарної експертизи та його значення в теорії і практиці судової експертизи. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право*. 2022. Вип. 73. Ч. 2. С. 154—173. DOI: [10.24144/2307-3322.2022.73.55](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.55) (дата звернення: 20.05.2025).
- 4 Яценко І. В., Париловський О. І., Коломоєць Д. К. Обґрунтування питань, що ставляться в ухвалі суду та постанові слідчого при призначенні судово-ветеринарної експертизи трупа тварини з ознаками насильницької смерті від жорстокого поводження. *Ветеринарія, технології тваринництва та природокористування*. 2019. № 4. С. 184—197. DOI: [10.31890/vtpp.2019.04.34](https://doi.org/10.31890/vtpp.2019.04.34) (дата звернення: 20.05.2025).
- 5 Яценко І. В. Обґрунтування питань у процесуальному документі про призначення комплексної судової експертизи щодо отруєння тварин. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2024. Вип. 4 (37). С. 39—61. DOI: [10.32353/khrife.4.2024.04](https://doi.org/10.32353/khrife.4.2024.04) (дата звернення: 20.05.2025).

Аналіз основних досліджень і публікацій

Тілесні ушкодження тварин досліджували як українські науковці ⁶, так і іноземні ⁷.

Нині в наукових роботах відсутні обґрунтовані питання, які можна поставити судветекспертові у процесуальному документі про призначення СВЕ живих тварин, чим і аргументовано актуальність і новизну нашої наукової розвідки.

Мета статті

Виокремити й обґрунтувати питання, які можна поставити на розв'язання судветекспертові в постанові уповноваженої особи або ухвалі суду про призна-

чення СВЕ живих тварин і показати їх праксеологічне значення під час складання висновку експерта.

Методи дослідження

Застосовано загальнонаукові та спеціальні наукові методи, а саме: аналіз, синтез, аналогію; формально-логічний, логіко-граматичний, логіко-юридичний, системно-структурний, абстрагування, моделювання, прогнозування. Емпіричну базу дослідження склав аналіз висновків експертів за результатами проведених СВЕ щодо жорстокого поводження з тваринами (70), дефектів надання ветеринарної допомоги (3), виконаних протягом 2010—2025 рр.

- 6 Яценко І. В., Козачок В. В. Практика судово-ветеринарної експертизи за ушкоджень тварин гострими предметами. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Ветеринарна медицина»*. 2024. Вип. 4 (67). С. 116—130. DOI: 10.32782/bsnau.vet.2024.4.17 (дата звернення: 20.05.2025) ; Канівець Н. С., Кравченко С. О., Дмитренко Н. І., Дев'ятко О. С., Кулинич С. М., Делейчук О. П. Токсикологія, фармакологія та терапія тварин за отруєння антикоагулянтами родентицидами: огляд. *Scientific Progress & Innovations*. 2025. № 28(1). С. 244—248. DOI: 10.31210/spi2025.28.01.38 (дата звернення: 20.05.2025) ; Скрипка М., Бойко Ю., Запека І. До патогенезу та патоморфології травми спинного мозку колючим предметом kota домашнього. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2023. № 108. С. 45—50. DOI: 10.37000/abbsl.2023.108.06 (дата звернення: 20.05.2025) ; Лемішевський В. Судово-ветеринарна експертиза трупа собаки із ознаками насильницької смерті: огляд випадку. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Ветеринарні науки*. 2021. Т. 23. № 103. С. 136—140. DOI: 10.32718/nvlvet10318 (дата звернення: 20.05.2025) ; Борисевич Б. В., Кручиненко О. В., Передера О. О. Судово-ветеринарне дослідження трупів собак та котів у випадках задущення руками. *Scientific Progress & Innovations*. 2024. № 27(2). С. 90—94. DOI: 10.31210/spi2024.27.02.15 (дата звернення: 20.05.2025).
- 7 Peña J. A., Martínez M. A., Peña E. Failure damage mechanical properties of thoracic and abdominal porcine aorta layers and related constitutive modeling: phenomenological and microstructural approach. *Biomechanics and Modeling in Mechanobiology*. 2019. Vol. 18. Pp. 1709—1730. DOI: 10.1007/s10237-019-01170-0 (дата звернення: 20.05.2025) ; Johnson K. A. Risks and Outcomes of Equine Flat Bone Fractures. *Veterinary and Comparative Orthopaedics and Traumatology*. 2019. Vol. 32 (4). DOI: 10.1055/s-0039-1693467 (дата звернення: 20.05.2025) ; Butterworth S. J. Humeral unicondylar fractures in immature dogs treated using a bone screw and Kirschner wire. *Veterinary Record*. 2022. Vol. 191. Is. 9. Pp. 355—394. DOI: 10.1002/vetr.2176 (дата звернення: 20.05.2025) ; Garcia-Pertierra S., Ryan J., Richardson J., Koterwas B., Keeble E., Eatwell K., Clements D. N. Presentation, treatment and outcome of long-bone fractures in pet rabbits (*Oryctolagus cuniculus*). *The Journal of Small Animal Practice*. 2020. Vol. 61. Is. 1. Pp. 46—50. DOI: 10.1111/jsap.13087 (дата звернення: 20.05.2025).

Викладення основного матеріалу дослідження

Питання, які можна поставити в документі про призначення СВЕ, можна умовно об'єднати в три групи: 1) виокремлення розпізнавальних ознак і фізіологічних особливостей живої тварини; 2) визначення факту ушкодження (зокрема, механізму, давності й самостійності (несамостійності) утворення, наслідків для здоров'я тварини, ступеня тяжкості, каліцтва, виду травмувального знаряддя); 3) з'ясування причиново-наслідкового зв'язку між шкодою, завданою здоров'ю тварини, і розладом її здоров'я.

Уважаємо також доцільним доповнити п. 9.3 розд. IX «Судово-ветеринарна експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень⁸ наведеними далі питаннями.

1. До якого виду і класу належить надана на дослідження тварина? Чи є тварина хребетною? Якими є її фізіологічні особливості?

За Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» «тварини — біологічні об'єкти, що відносяться до фауни: сільськогосподарські, домашні,

дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові»⁹. Водночас у Законі України «Про ветеринарну медицину» визначено, що «тварини — усі хребетні та безхребетні тварини, тобто живі істоти, які відмінні від людини, але наділені чутливістю»¹⁰. Кримінальну й адміністративну відповідальність за правопорушення, скоєні проти здоров'я та життя тварин, передбачено ст. 299 Кримінального кодексу України (далі — *КК України*)¹¹ і ст. 89 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — *КУпАП*)¹², проте винятково щодо хребетних, до яких належать риби, земноводні, плазуни, птахи та ссавці.

Отже, судвексперт у своєму висновку має зазначити, що жива підекспертна тварина належить до хребетних.

Фізіологічними особливостями тварин є їхній особливий стан, зокрема: вагітність; каліцтво; нездатність існувати самостійно (нездатність літати — для пташиного молодняка); генетичні зміни, тяжкі органічні дефекти, хвороби, ознаки аліментарної кахексії тощо.

2. Якими є характер і локалізація виявлених у тварини ушкоджень, а також послідовність (черговість) їх завдання?

Із позицій СВЕ тілесними ушкодженнями (травмою) є шкода, завдана здоров'ю

- 8 Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
- 9 Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
- 10 Про ветеринарну медицину : Закон України від 04.02.2021 р. № 1206-IX (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
- 11 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
- 12 Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

тварини у вигляді тимчасового або стійкого його розладу, каліцтва чи смерті, що спричинена дією травмувальних чинників зовнішнього середовища і виявляється у порушенні анатомічної цілісності та функцій тканин, органів або частин тіла тварини (див. Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини; далі — *Правила*)¹³.

За характером ушкодження розподіляють на анатомічні (садна, синці, рани, вивихи й розтягнення скелетних зв'язок, переломи та тріщини кісток, розриви та відриви внутрішніх органів, розчленування тіла, розім'яття (розтрощення) органів) і функційні (шок від ударів у рефлексогенні зони тіла, завдання фізичного болю, порушення процесів дихання (за механічної асфіксії), струс головного мозку й інших органів, парези та паралічі тощо). Опис тілесних ушкоджень потрібно складати якісно і повно¹⁴.

Судветексперт має зазначити розташування ушкоджень (локалізацію) у певних ділянках тіла, їх згрупованість або розсіяність.

Необхідність визначити послідовність завдання ушкодження тварині виникає в разі, якщо під час проведення судово-ветеринарного дослідження тварини на її тілі виявлено кілька ушкоджень.

3. Яким є механізм утворення тілесних ушкоджень, виявлених у тварини?

Механізмом утворення тілесних ушкоджень є спосіб, яким тварині завдали

цих ушкоджень. Він залежить від виду травми та причини її виникнення. Тож залежно від виду дії, що спричинила травму, механізм утворення ушкоджень може бути прямим (у місці безпосередньої дії травмувальної сили — забиття, розрив тощо) і непрямим (віддалені ушкодження від місця дії травмувального чинника).

Види механізмів утворення ушкодження в момент контакту поверхні травмувального знаряддя з тілом тварини: удар, стиснення, розтягування, тертя і/або їх поєднання.

Для удару тупим предметом характерні забиті рани, крововиливи, утиснені уламкові переломи; для розтягування — відшарування шкіри, рвані рани, відрив частин тіла; для стиснення — сплюснення частин тіла, перелом кісток; для тертя — садна (інколи рани); для поєднання механізмів: від завдання удару й від стиснення утворюються крововиливи, від удару й тертя — садна, від удару, стиснення й розтягування — розриви нутрощів. Травми, завдані гострими предметами, спричиняють: розсовування тканин (від колючих предметів, що не мають граней, або від тих, що мають 6 і більше граней), розсічення тканин (від різальних і рубальних предметів), комбінації розсовування і розсічення (від колючих предметів із 3–5 гранями або колюче-різальних предметів), комбінації розсовування і розсічення зі зворотно-поступальною дією (від пиляльних предметів).

Правильно визначений судветекспертом механізм ушкодження дасть

13 Яценко І. В., Парилівський О. І. Правила судово-ветеринарного визначення ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини (методичні рекомендації). Харків, 2022. 47 с.

14 Яценко І., Козачок В. Порядок опису ушкоджень, заподіяних гострими предметами, під час проведення судово-ветеринарної експертизи / К. Antipova, Н. Horban, О. Sieliukov, С. Licong, et al. Directions for the development of science in the context of global transformations : Scientific monograph. Riga, 2025. Pp. 74—97. DOI: 10.30525/978-9934-26-562-4-5 (дата звернення: 20.05.2025).

змогу правоохоронним органам зосередитись на пошуку знаряддя, яким завдано ушкодження за певних умов і яке стане речовим доказом у кримінальному провадженні.

4. До яких наслідків для здоров'я тварини призвело кожне зі спричинених ушкоджень і якими є сукупні наслідки?

Загальним наслідком розладу здоров'я, безпосередньо пов'язаним з ушкодженням, є: порушення функціонування організму і/або режиму природного існу-

вання тварини, утрата загальногосподарської або спеціальної здатності свійської тварини для її використання з корисною метою, утрата повноцінного існування в довіллі дикої або безпритульної тварини, розвиток хворобливого процесу в організмі, зниження рівня продуктивності.

Наслідки тілесних ушкоджень поділяють на смертельні й не смертельні. Останні своєю чергою — на повне одужання, хворобливий стан і каліцтво, а за тривалістю в часі — стійкі (постійні) і тимчасові (див. рис.).

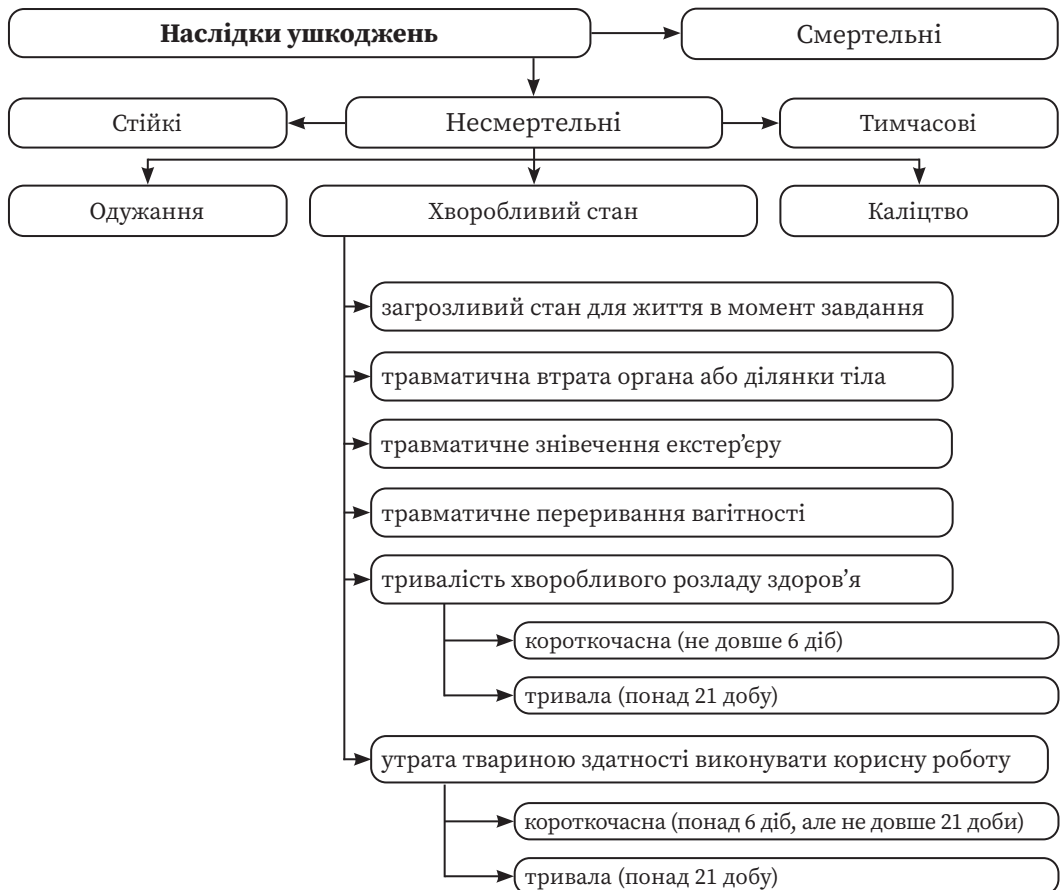

Рис. Наслідки тілесних ушкоджень тварин

Для відповіді на поставлене запитання слід скористатися Правилами¹⁵ та Методикою судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва (далі — *Методика*)¹⁶.

Достовірна констатація СВЕ наслідків ушкодження тварини впливає на визначення причиново-наслідкового зв'язку між ушкодженням і наслідком, а також характеру, локалізації, механізму, давності та ступеня тяжкості ушкодження тощо. Правильно визначені наслідки ушкодження дають змогу органу досудового розслідування або суду так само правильно кваліфікувати правопорушення та з'ясувати його ознаки.

5. Яким є ступінь тяжкості кожного з ушкоджень?

Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень (далі — *СТТУ*) — це порівняльна величина, що характеризує розмір (міру) шкоди, завданої здоров'ю тварини (ступінь порушення анатомічної цілісності або функції органів, ділянок тіла, що утворилися внаслідок травми)¹⁷. Значення ушкоджень в аспекті СВЕ полягає в тому, що у тварини тимчасово або стійко порушено функції органів, систем організму і/або ділянок тіла, що обмежує її можливості забезпечувати основні вияви життєдіяльності або знівечує її зовнішній вигляд через деформування, асиметрію тіла тощо.

Яким є СТТУ — тяжким, середньої тяжкості або легким,— визначає винятково судветексперт відповідно до Пра-

вил¹⁸. *Тяжкі* травми — це ушкодження, небезпечні для життя в момент їх завдання; анатомічна і/або фізіологічна втрата будь-якого органа або ділянки тіла; знівечення зовнішнього вигляду; травматичне переривання вагітності. Ушкодження *середньої тяжкості* характеризуються відсутністю ознак тяжкого ушкодження та водночас тривалим розладом здоров'я і втратою здатності виконувати корисну роботу впродовж 21 доби й довше. *Легкі* ушкодження мають скороминущі наслідки без розладу здоров'я тривалістю не довше ніж 6 діб, короточасні розлади здоров'я та короточасну втрату здатності виконувати корисну роботу впродовж 6—21 доби.

Окрім того, п. 5.38 Правил передбачено умови, за яких СТТУ не визначають (зокрема, за відсутності клінічних ознак або недостатності клініко-інструментального й лабораторного обстеження підекспертної тварини; ненадання тварини для судово-ветеринарного дослідження)¹⁹.

6. Чи спричинили завдані тварині ушкодження її каліцтво? Якщо так, то зазначте вид каліцтва та ступінь обмеження життєдіяльності тварини.

Основні патогномонічні ознаки каліцтва тварини: стійка втрата здоров'я внаслідок тілесного ушкодження або його наслідків, уроджених вад розвитку, захворювання, нещасного випадку; стійка й повна або часткова анатомічна

15 Яценко І. В., Париловський О. І. Правила судово-ветеринарного визначення

16 Яценко І. В., Париловський О. І., Казанцев Р. Г. Методика судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва. Харків, 2021. 50 с. Реєстр. код 18.1.01 / Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 20.05.2025).

17 Яценко І. В. Теоретико-гносеологічна конструкція феномену ступеня тяжкості шкоди, заподіяної здоров'ю тварини, в судово-ветеринарній експертизі. *Форум права*. 2023. № 75 (2). С. 65—88. DOI: 10.5281/zenodo.7699531 (дата звернення: 20.05.2025).

18 Яценко І. В., Париловський О. І. Правила судово-ветеринарного визначення

19 Там само.

і/або фізіологічна втрата будь-якого органа або ділянки тіла; значні фізіологічні обмеження життєдіяльності; зниження зовнішнього вигляду ²⁰. Судово-ветеринарне визначення каліцтва тварин здійснюють згідно з Методикою ²¹.

Іноді визначити каліцтво тварини неможливо. У такому разі судветексперт має аргументувати причини такої неможливості. Окрім того, він складає клопотання до суб'єкта призначення СВЕ, у якому зазначає, які додаткові дослідження необхідно провести або які ветеринарні документи додати для успішної відповіді на це питання, а також термін повторного або додаткового дослідження тварини.

Відповідно до Методики ²² розрізняють три ступені обмеження життєдіяльності тварини: третій — помірно виражене обмеження (стійкі, помірної тяжкості функційні порушення в організмі з частковою втратою можливостей повноцінної природної життєдіяльності, коли тварина не потребує постійного стороннього догляду й опіки); другий — виражене обмеження (вираженої тяжкості функційні порушення в організмі, що значно обмежують життєдіяльність

тварини, а також потребують періодичного догляду й опіки); перший — значно виражене обмеження (стійкі, значної тяжкості функційні порушення в організмі, коли тварина потребує постійного стороннього догляду й опіки, а її життєдіяльність цілком залежить від людини, яка її доглядає).

Судветексперт характеризує каліцтво, зважаючи на його класифікацію, і відображає це у висновку експерта. Наприклад: із матеріалів кримінального провадження відомо, що собаку викинули з вікна п'ятого поверху. Тварина вижила. Діагноз під час проведення СВЕ: стан у посттравматичному періоді; закрита травма хребта з контузійним ураженням спинного мозку й поперекових і крижових спинномозкових нервів; спінальний шок; частковий парез тазових кінцівок зі збереженою опороздатністю; неврологічний дефіцит II—III ступенів з повільним неповним відновленням; дегенеративні зміни груднопоперекового відділу хребта; протрузії міжхребцевих дисків у грудному й поперековому відділах хребта; шкірний нормотрофічний рубець у ділянці лівого колінного суглоба; атонія сечового міхура.

Опис ознак каліцтва тварини відповідно до Методики ²³

Підпункт Методики	Опис каліцтва
I.Б.4	Частковий функційний розлад тазових кінцівок
I.Б.3	Частковий функційний розлад сечового міхура
II.Б.1	Набуте внаслідок тілесного ушкодження (травми)
III.Б	Несмертельне
IV.Б.1	Частковий парез тазових кінцівок зі збереженою опороздатністю, неврологічний дефіцит II—III ступеня з повільним неповним відновленням; атонія сечового міхура
V.1, 8.3.4	Помірно виражене обмеження життєдіяльності III ступеня

20 Яценко І. В., Парилівський О. І. Каліцтво тварин як предмет судово-ветеринарної експертизи. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2022. № 102—103. С. 71—86. DOI: 10.37000/abbsl.2022.102.13 (дата звернення: 20.05.2025).

21 Яценко І. В., Парилівський О. І., Казанцев Р. Г. Зазнач. твір. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 20.05.2025).

22 Там само.

23 Там само.

Завершення таблиці

Підпункт Методики	Опис каліцтва
VII.A.1	Завдане механічними чинниками
VIII.A	Завдане поєднаною травмою внаслідок ушкодження тазових кінцівок і сечового міхура
IX.A	Із частковим відновленням функцій тазових кінцівок і сечового міхура

7. Якою є давність утворення ушкоджень, завданих тварині?

Визначення давності утворення ушкоджень, завданих тварині, сприяє з'ясуванню складу правопорушення, певних ознак об'єктивного боку правопорушення (зокрема, факту завдання ушкоджень у певний проміжок часу, давності їх спричинення, знаряддя травми, місця та механізму скоєння), а також є підставою для розроблення правоохоронцями версії про особистість правопорушника.

Визначення давності утворення ушкоджень, завданих тварині, обумовлене характером самого ушкодження.

На давність утворення ушкоджень впливають їх локалізація в тілі тварини, глибина й розмір ушкодження, ступінь розгалуження кровоносних і лімфатичних судин в зоні ушкодження, вік і ступінь імунної реактивності травмованої тварини.

У судово-експертній практиці час завдання ушкодження іноді відомий із матеріалів кримінального провадження (справи). У такому разі судвексперт, дослідивши характеристики ушкодження, підтверджує факт завдання ушкодження, зазначений у процесуальному документі про призначення СВЕ. Наприклад: «Тілесні ушкодження, виявлені в тілі собаки, могли утворитися за умов і в час, зазначені в постанові слідчого від (дата), тобто (дата)». Якщо з'ясувати давність завдання ушкодження за макро- та мікроскопічними ознаками ушкодження

неможливо через будь-які причини, судвексперт зазначає це у своєму висновку, пояснюючи причину неможливості.

8. Чи могла тварина зазнати тілесних ушкоджень самотійно, без стороннього втручання?

Більшість тілесних ушкоджень тварини заподіює людина або інші тварини. Зрідка можна виявити ушкодження, які виникли у тварини без стороннього втручання.

Самостійне утворення травм (самоушкодження) тварини можливе під час долання нею перешкод, потрапляння у глибокі рови, зіткнення з транспортними засобами, самозадушення цепом (мотузком) на прив'язі, особливих патологічних станів, ушкодження електрострумом тощо.

За таких випадків орган досудового розслідування або суд мають з'ясувати, умисне це ушкодження чи самоушкодження, чи не сталося самоушкодження з вини персоналу, який обслуговував тварину.

У разі розслідуванні факту самотравмування тварини важливо якомога швидше оглянути місце події за безпосередньої участі спеціаліста ветеринарної медицини та своєчасно провести судово-ветеринарне дослідження.

Оглянути травмовану тварину судвексперт повинен в максимально стислі строки після завдання травми, бажано до надання їй ветеринарної допомоги.

Судово-ветеринарне дослідження живих тварин здійснюють згідно з відповідною методикою²⁴.

Якщо СВЕ проводять у пізні строки після завдання тварині ушкодження, обов'язково описують шкірні рубці (точну локалізацію, форму, розміри, рівень щодо шкіри, колір і відтінки, наявність пігментації, щільність, рухомість, з'єднання з підлеглими тканинами, можливу імпрегнацію сторонніми частками тощо) і ретельно ознайомлюються з ветеринарною документацією, у якій відображено дані про первинний стан ушкоджень.

З'ясування питання про умисне ушкодження або самоушкодження тварини має важливе значення в аспекті юридичної відповідальності: у випадку самоушкодження відповідальності ніхто не несе.

9. Чи можна за характером ушкодження тварини визначити, яким саме знаряддям його завдано?²⁵

З'ясування питання про предмет (зброю), яким (якою) тварині завдано ушкодження, має важливе значення для кримінального провадження. Визначити це можна за характером і морфологічними особливостями ушкодження.

Тварина може зазнати тілесних ушкоджень тупими і/або гострими предметами, високошвидкісними кінетичними снарядами, полум'ям, холодом, іонізуючим випроміненням, промисловою або атмосферною електрикою тощо. Ушкодження від твердих предметів з обмеженою поверхнею пов-

ністю або частково можна помітити на контактній поверхні тканин організму, насамперед на шкірі й кістках. Це дає змогу за характерними особливостями ушкодження визначити особливості поверхні травмувального знаряддя.

У судовій експертизі *знаряддя* — це предмети зі спеціальним призначенням, застосовувані в побуті, на виробництві й у техніці; *зброя* — предмети й засоби, призначені для нападу або захисту; *предмети* — об'єкти без спеціального призначення, якими можна скористатися для захисту або нападу й потенційно завдати ними ушкодження (каміння, палиця тощо).

Особливості відображення травмувального предмета залежать від його площі, характеру та розміру поверхні (обмежена, велика), характеру матеріалу (біологічний і небіологічний; металевий і неметалевий, штучний і натуральний), фізико-механічних властивостей (тверді, крихкі, пружні), динамічних властивостей (зі слабкою кінетичною енергією, середньою або значною), маси (важкий, легкий), форми травмувальної поверхні (трикутна, квадратна, прямокутна, кругла, овальна), кутастості (дво-, тригранний, багатокутний), рельєфу травмувальної поверхні (гладкий, шорсткий) і ребер.

Наприклад, ушкодження, завдані транспортними засобами, завжди мають ознаки дії тупих предметів. Отже, під час комплексного судово-експертного дослідження травмованої тварини судветексперт і експерт-трасолог порівнюють ушкодження з предметом, який є можливим травмувальним знаряддям. У такому разі розв'язують

24 Яценко І. В., Парилівський О. І. Методика судово-ветеринарного дослідження живої підекспертної тварини. Харків, 2022. 50 с. Реєстр. код 18.1.04 / Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 20.05.2025).

25 Відповідь на це питання дає комплексна судова ветеринарно-трасологічна або ветеринарно-балістична експертиза.

питання про можливість або неможливість завдання ушкодження подібним або саме цим предметом. Якщо на предметі виявлено частини тканин тварини або навіть людини (епітелій шкіри, кров, м'язова тканина тощо), можливе призначення судової молекулярно-генетичної експертизи для ідентифікації особи підозрюваного.

10. Чи існує причиново-наслідковий зв'язок між завданими тварині тілесними ушкодженнями за визначених обставин і розладом її здоров'я?

Жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України ²⁶ та ст. 89 КУпАП ²⁷) є правопорушенням із матеріальним складом, тобто правопорушення вважають учиненим, коли настають негативні, суспільно-небезпечні наслідки цього правопорушення.

Під час проведення СВЕ необхідно з'ясувати, чи закономірно дія травмувального чинника призвела до ушкодження тварини.

Якщо судветексперт виявить такий прямий причиново-наслідковий зв'язок, він має всі підстави надати висновок у категоричній формі та зазначити, чи стали суспільно небезпечні наслідки результатом неправомірного вчинку.

Визначення судветекспертом причиново-наслідкового зв'язку має важливе значення, оскільки дає змогу аргументувати завдання шкоди здоров'ю і життю тварини.

11. Чи є на тілі тварини сліди, які свідчать про її катування, завдання їй фізичного болю і страждань?

Будь-які ушкодження, яких зазнала тварина, залишають на її тілі сліди (садна, гематоми, рани, переломи, вивихи, розтягнення, розриви, розтрощення, розчленування, парези, паралічі, опіки тощо) і, відповідно, завдають їй фізичного болю та страждань.

Законодавчо не визначено поняття «фізичний біль тварини», хоча існують наукові розвідки із цього питання. На думку автора цієї роботи, *фізичним болем є складний багаточинниковий процес, який полягає у неприємній чуттєвій (фізичній) та емоційній реакції, зумовленій порушенням анатомічної цілісності органів і тканин організму або порушенням їхніх функцій, а також у стражданні тварини від фізичного впливу на її тіло.* Тож біль завдає тваринам як фізичних, так і психоемоційних страждань.

Судветексперт визначає фізичний біль як судово-експертну оцінку ²⁸ ознаку з урахуванням засобів фізичного впливу на тварину, характеру, локалізації та СТТУ, завданих тварині, особливостей ушкодженої ділянки тіла тощо.

Зауважимо, що у висновках експерт формулює лише ветеринарну оцінку фізичного болю як наслідок ушкодження у процесі злочинного діяння. На підставі висновку експерта слідчий може кваліфікувати правопорушення

26 Кримінальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

27 Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

28 За правилами української мови іменник «оцінка» доцільно застосовувати тільки на означення результату процесу, позначення якості знань і поведінки учнів або думки, міркування про якість, характер когось (чогось), а прикметник «оціночний» є калькою з російської. В українській мові слід послуговуватися дієсловом «оцінювати» («оцінити») і прикметником «оцінний» відповідно. Натомість чинні нормативно-правові акти, на жаль, до сьогодні оперують помилковими словоформами.— Ред.

як жорстоке поводження з тваринами, зважаючи на характер насильницького впливу, його тривалість та інтенсивність, ураховуючи фізіологічні параметри тварини й об'єктивні обставини вчинення правопорушення.

12. Чи вплинуло виявлене ушкодження (якщо вплинуло, то як саме) на строк утрати свійською твариною загальногосподарського або спеціального використання чи повноцінного існування в довіллі дикої або безпритульної тварини?

Протягом післятравматичної реабілітації тварина може втрачати здатність до виконання корисної господарської роботи, продуктивність. Зважаючи на це, власник травмованої тварини може вимагати матеріальну компенсацію витрат на діагностичні дослідження, проведення лікувальних і реабілітаційних заходів тощо, а також відшкодування моральної шкоди. Визначити строк утрати твариною загальногосподарського або спеціального використання, зважаючи на характер і ступінь тяжкості завданих їй ушкоджень, може винятково судветексперт.

Відповідно до п. 1.19 Правил²⁹ за тривалістю хворобливий стан і нездатність тварини до виконання корисної роботи можуть бути тимчасовими, із незначними скороминущими наслідками (не довше 6 діб); короточасними (понад 6 діб, проте не довше 21 доби) і тривалими (понад 21 добу).

13. Чи вплинули дії, пов'язані з тривалим позбавленням тварини тепла, годівлі, пиття, а також утриманням її в умовах, шкідливих для здоров'я і життя,

**на стан її здоров'я та життя?
Якщо так, то як саме?**

Для визначення впливу зазначених вище умов на здоров'я тварини судветексперт проводить клінічне дослідження із застосуванням техніко-інструментальних і лабораторних методів (зокрема, з'ясовує живу масу та вгодованість тварини).

У разі виявлення у тварини тілесних ушкоджень або ознак каліцтва, зумовлених тривалим позбавленням тварини тепла, годівлі, пиття, а також утриманням її в умовах, шкідливих для здоров'я, правоохоронний орган або суд кваліфікуватимуть правопорушення, скоєне проти життя тварини, як злочин, передбачений ст. 299 КК України³⁰.

Висновки

Розроблено, систематизовано й об'єднано типові запитання, які орган досудового розслідування або суд може поставити на розв'язання судовому експертові під час проведення СВЕ живих тварин.

Запропонована система запитань одночасно є і експертними завданнями. Окреслене коло фактичних даних, які можна з'ясувати за допомогою СВЕ живих тварин, охоплює здоров'я і добробут тварин.

Усі питання умовно об'єднано в три групи: 1) виокремлення розпізнавальних ознак і фізіологічних особливостей живої тварини; 2) визначення факту ушкодження (механізму, давності й самостійності (несамостійності) утворення, наслідків для здоров'я тварини, ступеня тяжкості, каліцтва, виду травмувального знаряддя тощо); 3) з'ясування причиново-наслідкового зв'язку між завданими тварині тілесними ушкодженнями й розладом її здоров'я; визначен-

²⁹ Яценко І. В., Парилівський О. І. Правила судово-ветеринарного визначення

³⁰ Кримінальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.05.2025).

ня слідів, які свідчать про її катування, завдання їй фізичного болю і страждань, строку втрати твариною загальногосподарського або спеціального використання чи повноцінного існування в довіклі дикої або безпритульної тварини; а також впливу на стан її здоров'я і життя дій, пов'язаних із тривалим позбавленням тварини тепла, харчування, пиття і/або утриманням у шкідливих умовах.

Зазначене коло питань спроможна розв'язати комплексна судово експертиза шляхом інтеграції спеціальних знань із різних наук (зокрема, ветеринарної медицини, біології тварин, судової балістики, судової трасології тощо).

Запропонованими нами запитаннями доцільно доповнити п. 9.3 розд. IX «Судово-ветеринарна експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Formulation and Justification of Questions Posed in Document on Appointment of Forensic Veterinary Examination of Live Animals

Ivan Yatsenko

This article purpose is to identify, systematize and substantiate questions raised in the resolution on appointment of forensic veterinary examination of a live animal, and to demonstrate their significance for forensic expert's and court conclusion. For achieving this goal, general scientific and special scientific methods were used, in particular analysis, synthesis, analogy, formal-logical one, logical-grammatical one, logical-legal, system-structural one, abstraction, modeling, and forecasting. The range of questions that can be posed to a forensic veterinary expert when ordering an examination for offenses committed against the health and life of animals is outlined. All questions are conditionally combined into three groups: 1) iden-

tification of distinguishing features and physiological specifics of live animal; 2) determining the fact of injury (mechanism, prescription and independence (independence) of formation, consequences for the animal's health, severity, mutilation, type of traumatic instrument, etc.); 3) clarifying the cause-and-effect relationship between the bodily injuries inflicted on the animal and its health disorder; determining traces that indicate its torture, infliction of physical pain and suffering, period of the animal's loss of general economic or special use or full-fledged existence in the environment of a wild or homeless animal, as well as the impact on its health and life of actions related to prolonged deprivation of heat, food, drink and/or keeping it in harmful conditions. Praxeological significance of the research results lies in the fact that a system of scientifically based and logically systematized questions has been proposed that can be asked to forensic expert and to which the most complete and well-reasoned answers can be obtained in the optimal time frame.

Keywords: forensic veterinary examination; investigator resolution; decision of examining magistrate; court decision; question; live animal; pre-trial investigation.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

Відмова від відповідальності

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізуванні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Автор зробив свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автор заявляє, що у нього відсутній конфлікт інтересів.

References

- Borysevych, B. V., Kruchynenko, O. V., Peredera, O. O. (2024). Sudovo-veterynarne doslidzhennia trupiv sobak ta kotiv u vypadkakh zadushennia rukamy [Forensic veterinary examination of dog and cat corpses in cases of strangulation by hands]. *Scientific Progress & Innovations*. № 27(2). DOI: [10.31210/spi2024.27.02.15](https://doi.org/10.31210/spi2024.27.02.15) [in Ukrainian].
- Butterworth, S. J. (2022). Humeral unicondylar fractures in immature dogs treated using a bone screw and Kirschner wire. *Veterinary Record*. Vol. 191. Is. 9. DOI: [10.1002/vetr.2176](https://doi.org/10.1002/vetr.2176).
- Garcia-Pertierra, S., Ryan, J., Richardson, J., Koterwas, B., Keeble, E., Eatwell, K., Clements, D. N. (2020). Presentation, treatment and outcome of long-bone fractures in pet rabbits (*Oryctolagus cuniculus*). *The Journal of Small Animal Practice*. Vol. 61. Is. 1. DOI: [10.1111/jsap.13087](https://doi.org/10.1111/jsap.13087).
- Johnson, K. A. (2019). Risks and Outcomes of Equine Flat Bone Fractures. *Veterinary and Comparative Orthopaedics and Traumatology*. Vol. 32 (4). DOI: [10.1055/s-0039-1693467](https://doi.org/10.1055/s-0039-1693467).
- Kanivets, N. S., Kravchenko, S. O., Dmytrenko, N. I., Deviatko, O. S., Kulynych, S. M., Deleichuk, O. P. (2025). Toksykologhiia, farmakologhiia ta terapiia tvaryn za otruiennia antykoahuliantymy rodentytsydamy: ohliad [Toxicology, pharmacology and therapy of animals poisoned by anticoagulant rodenticides: a review]. *Scientific Progress & Innovations*. № 28 (1). DOI: [10.31210/spi2025.28.01.38](https://doi.org/10.31210/spi2025.28.01.38) [in Ukrainian].
- Lemishevskiy, V. (2021). Sudovo-veterynarna ekspertyza trupa sobaky iz oznakamy nasylnoystoi smerti: ohliad vypadku [Forensic examination of a dog's corpse with signs of violent death: A case review]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S. Z. Gzhytskoho. Seriya: Veterynarni nauky*. T. 23. № 103. DOI: [10.32718/nvlvet10318](https://doi.org/10.32718/nvlvet10318) [in Ukrainian].
- McEwen, B. J., Gerdin, J. (2016). Veterinary Forensic Pathology: Drowning and Bodies Recovered From Water. *Veterinary Pathology*. Vol. 53 (5). DOI: [10.1177/0300985815625757](https://doi.org/10.1177/0300985815625757).
- Peña, J. A., Martínez, M. A., Peña, E. (2019). Failure damage mechanical properties of thoracic and abdominal porcine aorta layers and related constitutive modeling: phenomenological and microstructural approach. *Biomechanics and Modeling in Mechanobiology*. Vol. 18. DOI: [10.1007/s10237-019-01170-0](https://doi.org/10.1007/s10237-019-01170-0).
- Skrypka, M., Boiko, Yu., Zapeka, I. (2023). Do patohenezu ta patomorfologii travmy spynnoho mozku koliuchym predmetom kota domashnoho [On the Pathogenesis and Pathomorphology of Spinal Cord Injuries by a Spinal Object of a Domestic Cat]. *Ahrarnyi visnyk Prychornomoria*. № 108. DOI: [10.37000/abbsl.2023.108.06](https://doi.org/10.37000/abbsl.2023.108.06) [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. (2022). Problems of concluding an expert opinion based on the results of a forensic veterinary examination of a live animal and ways to solve them. *Law. Human. Environment*. Vol. 13. No. 4. DOI: [10.31548/law2022.04.008](https://doi.org/10.31548/law2022.04.008).
- Yatsenko, I. (2023). Zavdannia sudovo-veterynarnoi ekspertyzy: teoretychni i prakseolohichni problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Tasks of Forensic Veterinary Expertize: Theoretical and Praxeological Problems and Ways of Their Solution]. *Forum Prava*. Vyp. 74 (1). DOI: [10.5281/zenodo.7319900](https://doi.org/10.5281/zenodo.7319900) [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. (2024). Substantiation of Issues in the Procedural Document on the Appointment of a Multidisciplinary Forensic Examination Concerning Animal Poisoning. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 4 (37). DOI: [10.32353/khrife.4.2024.04](https://doi.org/10.32353/khrife.4.2024.04).
- Yatsenko, I. V. (2022). Predmet sudovo-veterynarnoi ekspertyzy ta yoho znachennia v teorii i praktysi sudovoi ekspertyzy [Subject of forensic veterinary examination and its significance in the theory and practice of forensic examination]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*. 2022. Vyp. 73. Ch. 2. DOI: [10.24144/2307-3322.2022.73.55](https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.55) [in Ukrainian].

- Yatsenko, I. V. (2023). Teoretyko-hnoseolohichna konstruktsiia fenomenu stupenia tiazhkosti shkody, zapodiianoi zdoroviu tvaryny, v sudovo-veterynarnii ekspertyzi [Theoretical and Hnoseological Construction of the Degree of Severity of Damage Phenomenon Caused by Animal Health in Forensic Veterinary Examination]. *Forum Prava*. № 75 (2). DOI: 10.5281/zenodo.7699531 [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Kozachok, V. V. (2024). Praktyka sudovo-veterynarnoi ekspertyzy za ushkodzhenn tvaryn hostryi predmetamy [Practice of Forensic Veterinary Examination of Injuries to Animals Caused by Sharp Objects]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarynogo universytetu. Seriya «Veterynarna medytsyna»*. Vyp. 4 (67). DOI: 10.32782/bsnau.vet.2024.4.17 [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Parylovskiy, O. I. (2022). Kalitstvo tvaryn yak predmet sudovo-veterynarnoi ekspertyzy [Animal Mutilation as a Subject of Forensic Veterinary Expertise]. *Ahrarnyi visnyk Prychornomia*. № 102–103. DOI: 10.37000/abbsl.2022.102.13 [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Parylovskiy, O. I. (2022). *Metodyka sudovo-veterynarnoho doslidzhennia zhyvoi pidekspertnoi tvaryny* [Methodology of Forensic Veterinary Examination of a Living Sub-Expert Animal]. Kharkiv. Reistr. kod 18.1.04 / Reistr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz : vebсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Parylovskiy, O. I. (2022). *Pravyla sudovo-veterynarnoho vyznachennia stupenia tiazhkosti shkody, zapodiianoi zdoroviu tvaryny (metodychni rekomendatsii)* [Rules for forensic veterinary determination of the degree of severity of damage caused to the animal's health (methodological recommendations)]. Kharkiv [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Parylovskiy, O. I., Kazantsev, R. H. (2021). *Metodyka sudovo-veterynarnoho doslidzhennia tvaryn z metoiu vstanovlennia yikh kalitstva* [Methods of forensic veterinary examination of animals for the purpose of establishing their mutilation]. Kharkiv. Reistr. kod 18.1.01 / Reistr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz : vebсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> [in Ukrainian].
- Yatsenko, I. V., Parylovskiy, O. I., Kolomoiets, D. K. (2019). Obgruntuvannia pytan, shcho stavliatsia v ukhvali sudu ta postanovi slidchoho pry pryznachenni sudovo-veterynarnoi ekspertyzy trupa tvaryny z oznakamy nasylnytskoi smerti vid zhorstokoho povodzhennia [Issues formation that are used in the court orders and investigator's warrant nominated of forensic veterinary examination of the animal corpse with violent death feature caused by cruelty]. *Veterynariia, tekhnolohii tvarynytstva ta pryrodokorystuvannia*. № 4. DOI: 10.31890/vtp.2019.04.34 [in Ukrainian].
- Yatsenko, I., Kozachok, V. (2025). *Poriadok opysu ushkodzhenn, zapodiianykh hostryi predmetamy, pid chas provedennia sudovo-veterynarnoi ekspertyzy* [The procedure for describing injuries inflicted by sharp objects during a forensic veterinary examination] / K. Antipova, H. Horban, O. Sieliukov, C. Licong, et al. Directions for the development of science in the context of global transformations : Scientific monograph. Riga. DOI: 10.30525/978-9934-26-562-4-5 [in Ukrainian].

Яценко, І. (2025). Формулювання та обґрунтування питань, що ставлять у документі про призначення судово-ветеринарної експертизи живих тварин. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 3 (40). С. 73–87. DOI: 10.32353/khrife.3.2025.06.